

DE GESCHIEDENIS VAN DE VYT-BORLUUTFUNDA-TIE EN HET LAM GODS (Vervolg)

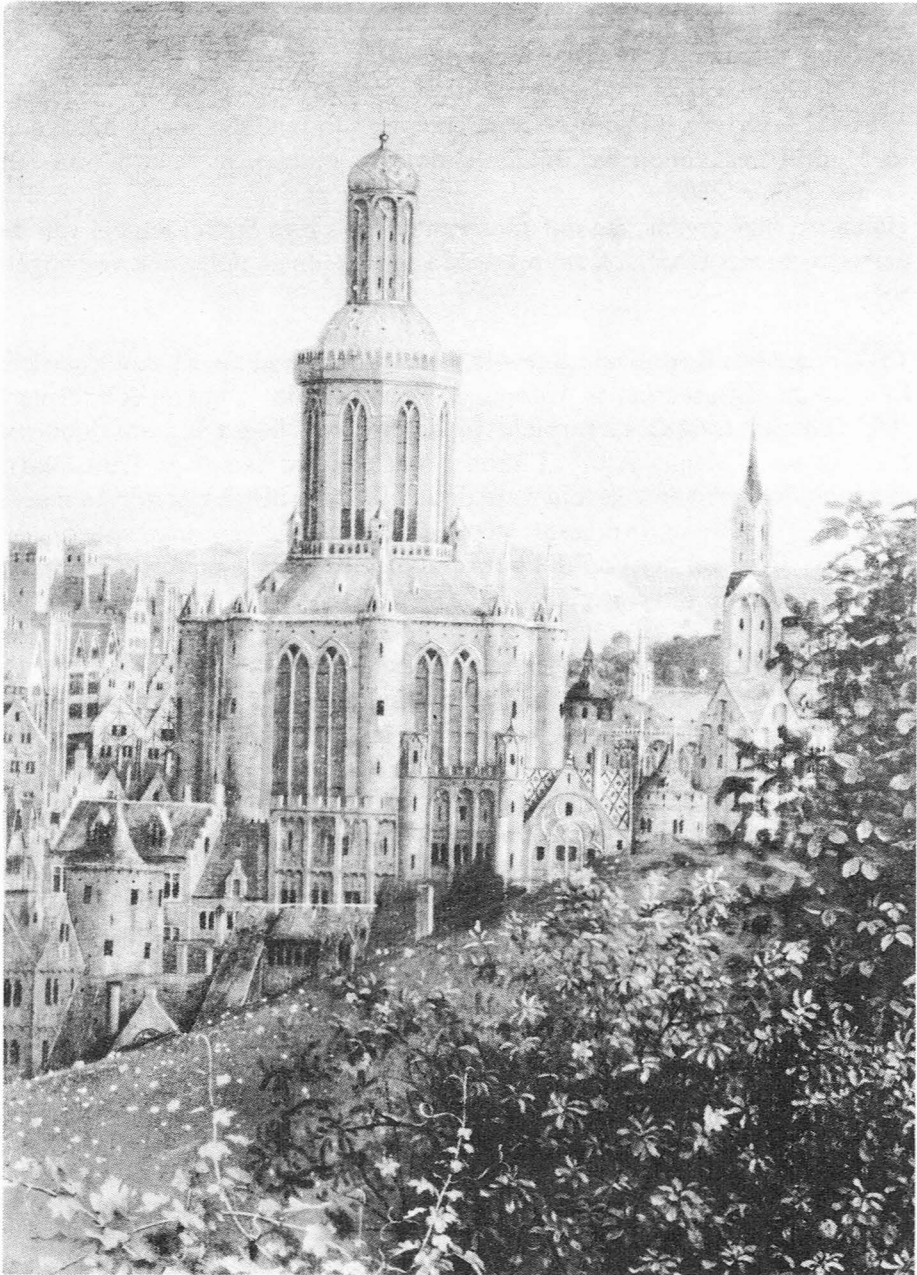
1500(omstreeks). Een vrije kopie naar Adam en Eva van het Gentse retabel werd door M.J. Friedländer (noot 116, blz. 109; 139, nr. 133) in de verzameling Thomée te Altena aangestipt. De auteur plaatst deze panelen op het actief van de Antwerpse Meester van Frankfort.

Kanunnik Van der Gheyn toonde aan dat de God-de-Vader figuur in de Gentse schilderkunst nagevolgd werd (218). Twee getekende kopieën van de Adam- en Evapanelen worden bewaard in het Louvre te Parijs (noot 2d). Gelijkaardige tekeningen waarschijnlijk van de hand van een Duits meester bevinden zich in de universiteitsbibliotheek te Erlangen (219).

Tolnay (219A) merkt op dat de baret van de jonge vrouw naast de Heilige op Jeroen Bosch' drieluik met de bekoring van St.-Hieronymus (Lissabon, Museu Nacional de Arte) ($\pm 1505-6$) teruggaat op het hoofddekseel van de sybille van Erythrea op de buitenluiken. Bosch hing aan dit hoofddekseel een krans van twijgjes, allusie op het vermaak. Een gelijkaardige hoed treffen we aan op het hoofd van een waarzegster, die Bosch schilderde op zijn Hooiwagen (Madrid, Prado) ($\pm 1500-02$). Waarschijnlijk zijn deze baretten geschilderd naar authentieke stukken. De sybille van het Lam Gods draagt dus een hoofddekseel van een zigeunerin, die ook de toekomst kon voorspellen. Volgens Von Baldass (219B) zijn de stadsgezichten van de "St.-Bavo" (Wenen, Akademie der bildenden Künste) (± 1507) en de "Ecce Homo" (Frankfort, Städelsches Kunstinstitut) (1480-5), beide werken van Bosch, moeilijk denkbaar zonder het uitkijkje door het venster op de buitenluiken van het Lam Gods. Dezelfde auteur merkt verder op dat het landschap bij Bosch verwant is aan dat op het Gentse retabel en de Madonna met kanselier Rolin (Parijs, Louvre). Merken we op dat de Frankfortse "Ecce Homo", samen met twee zijluiken van een "Laatste Oordeel" (?) voorstellende "De dood van de rechtschapene" en "De dood van de goddeloze" kopieën naar Bosch door Henri met de Bles (?), zich in de verzameling Maeterlinck te Gent t.e.m. de eerste wereldoorlog bevonden. De ruiters achteraan het middenpaneel van de Hooiwagentriптиek herinneren aan het gestolen paneel, maar gaan eigenlijk terug op een eyckiaanse "Kruisdraging" (cfr. noot 131i).

1507. In de inventaris van 1507 wordt in de Vytkapel een "capittelstoc" (= cantorstaf) vermeld (noot 210C).

1510 (omstreeks). In het Breviarium Grimani en het Getijdenboek van Isabella van Castilië, verlucht door de Gentenaars Gerard Horenbout en Simon Bening, zien we duidelijk ontleningen aan het retabel (noot 218).

Detail uit het middenpaneel. "Het hemels Jeruzalem".

Uit dezelfde periode dateert de getekende kopie naar de engel van de Annunciatie op de buitenluiken die thans berust in het Kupferstichkabinett van de Staatliche Museen te Berlijn (noot 9a).

Een “Annunciatie” in de Galleria della Sicilia te Palermo herinnert aan de voorstelling op het Lam Gods retabel (219C).

1513-1528. Op een miniatuur toegeschreven aan Jan Gossaert in het Prado te Madrid herkennen we duidelijk de drie middenste figuren van het Gentse altaar (220).

Halen we hier tevens aan dat Joos van Cleve’s Eva op het paneel van de eerste zondaars (Parijs, Louvre) deze van de Gentse polyptiek voor ogen roept.

1517, augustus. Kardinaal Lodewijk van Aragon bracht een bezoek aan het Lam Gods. Zijn secretaris Antonio de Beatis maakte daarvan een reisverslag. Over het Lam Gods vermeldt hij dat het werk begonnen was door een meester van “Magna Alta” (Limburg was een provincie van Duitsland), genaamd Roberto en voltooid werd door zijn broer die ook een groot meester was en dit omdat de meester stierf, dit is duidelijk een zinspeling op het kwatrijn. Het viel hem op dat het retabel zeer goed geconserveerd werd hoewel het bijna 100 jaar oud was (221).

1521, april 10. Tijdens zijn bezoek aan het Lam Gods noemde Albrecht Dürer het “eine überköstliche, hochverständige Malerei” en vooral de naaktfiguren, de Maagd en God vond hij fascinerend (222).

1529-1530. Voor de eerste maal wordt het bezoekersgeld geregistreerd in de ontvangsten van de Oude Fabriek, doch reeds in een post van 1435 wordt vermeld dat de geestelijkheid “dlast van den voorscreven dienste verminderdde door de gheconstelijke annamen. Bezoekers staken hun bijdragen voor de Joos Vyts tafele te tooghene dwelc es ghegadert in een busse”. Deze kopieën uit 1564 werden overgeschreven tot 1532. Blijkbaar werd het retabel op een min of meer georganiseerde manier getoond, wat gelet op zijn samenstelling als polyptiek met individuele bewegende luiken, wel een omslachtig werk moet geweest zijn, in tegenstelling tot de huidige vorm waarbij het retabel het karakter heeft gekregen van een triptiek (223). De vermelding van Marcus van Vaernewijck (cfr. 1562) “so constich van ingiene” zou er mogelijks kunnen op wijzen dat een vernuftig mechanisme aangebracht was om de articulatie van de zijluiken voornamelijk de bovenste te bedienen.

1530-1531. In tegenstelling tot het vorig jaar waarbij men maar boven de Vs. Xg. ontvangen had (en waarbij de ontfangere Xiii s.g. kreeg), had men

boven de 12 s.g. gekregen van de bezoekers, waarvan ii lb.x s.g. naar de ontfanghere ging (noot 6b).

1532. Marcus van Vaernewijck vermeldt dat hij Hubert's rechterarmbeen een lange tijd heeft weten prijken in een beenbeugel op het kerkhof van St.-Jan, doch deze was reeds verdwenen in 1560-1565. Meestal aanvaardt men dat het graf tijdens een zgn. eeuwfeest werd opengebrouwen en dat men dan de opperarm tentoonstelde op het kerkhof. Alhoewel niets erop wijst dat deze herdenking doorging, merken we op dat deze gruwelijke tradities tot heden in stand bleven (Rubensjaar).

De aantekeningen betreffende het tonen van het retabel ontbreken in de rekening van de Oude Fabriek vanaf 1532 tot 1548.

1535 (omstreeks). De Portugese schilder Vasco Fernandes (1480-1543) inspireerde zich op God-de-Almachtige van het Gentse retabel voor het schilderen van zijn H. Petrus (Viseu, Museum) (223A).

Rudy VAN ELSLANDE
('t Vervolgt)

oudheidkundige kroniek

Als we ons niet vergissen is Alfons Van Werveke één van de vele verdienstelijke Gentenaars die hier nog steeds wachten op een straatnaam. Geschiedkundige, medestichter van de "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent", Conservator van het Oudheidkundig Museum, Adjunct-Stadsarchivaris, Lid van de Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, zou hij vele jaren een onafgebroken strijd voeren voor de bescherming van ons kunstpatrimonium. Gedurende 27 jaar schreef hij artikels in dit verband in het Gents weekblad "Het Volksbelang". Idealist als hij was, zou hij gedurende meer dan 10 jaar, zonder de minste vergoeding, 4 kranten een wekelijkse oudheidkundige kroniek bezorgen, namelijk "Het Laatste Nieuws", "De Gazette van Gent", de "Vooruit" en "La Flandre Libérale".

Dezen die zich de moeite willen getroosten zullen misschien na lang zoeken een van deze kostbare stukjes terugvinden in de een of andere bibliotheek. Als voorbeeld publiceren wij er hier één van over de